

Kritická mediální pedagogika – teoretická východiska a přínos pro mediální výchovu

Disertační práce

Mgr. Petr Valenta

Klíčová slova

kritická teorie, kritická mediální pedagogika, mediální gramotnost, kritická pedagogika, média, ideologie, diskurs, moc, symbolická moc, vědění

Abstrakt

Teoretická disertační práce v úvodu analyzuje problémy tradičního modelu mediální výchovy a odvozuje je od orientace mediální výchovy na dominantní paradigma výzkumu mediálních účinků v mediálních studiích. Z této výzkumné tradice si mediální výchova vypůjčuje představu přímých a potenciálně negativních účinků médií, okolo které organizuje vlastní mediálně pedagogickou praxi. Teoretická závislost na mediálních studiích a dominance konceptu účinků médií vede mediální výchovu k protekcionismu a normativitě, která se projevuje v direktivním nastolení vědění, dovedností a hodnot, které si mají žáci osvojit. To problematizuje úsilí o rozvoj kritického myšlení o médiích jako myšlení nezávislého na vědění zprostředkovaném sociálními autoritami. Mediální výchova tak potenciálně reprodukuje dominantní mody vědění o médiích a společnosti, aniž by je odhalovala jako sociální konstrukt.

V další části proto disertační práce předkládá teoretická východiska pro změnu paradigmatu mediální výchovy tak, aby se stala více kritickou a transformativní praxí a formovala osobnost žáka jako autonomního, kriticky smýšlejícího a angažovaného občana. V tomto ohledu může mediální výchova čerpat z tradice marxistické analýzy společenských a výrobních vztahů, kritické teorie v pojetí představitelů Frankfurtské školy, britských kulturních studií, sémiotiky, teorie diskurzu a z kritické pedagogiky. Tyto tradice umožňují umístit média do kontextu sociálních, ekonomických a politických procesů, vnímat je a analyzovat jako součást ideologického institucionálního aparátu podílejícího se na udržování, reprodukci a legitimizaci sociálního řádu. Produkce významů a jejich distribuce prostřednictvím symbolické komunikace je chápána jako proces uplatňování moci, jelikož společně s významy jsou distribuovány také dominantní formy vědění, jednání a hodnot. Mediálně pedagogická analýza pak směřuje obecně ke zkoumání mocenských procesů ve společnosti, které se projevují a uplatňují mimo jiné

prostřednictvím médií, ale jsou přítomné také v sociálních rituálech, způsobech interakcí jednotlivců, obecně ve společenské praxi. Znalost a porozumění médiím je součástí obecného povědomí o těchto procesech a je nezbytnou výbavou a předpokladem aktivního občanství usilujícího proměnit společenské praktiky všude tam, kde se projevují opresivně, nespravedlivě nebo (sociálně) exkluzivně.

Představení klíčových teorií pak následuje vymezení principů kritické mediální pedagogiky, která je představena jako model alternativní ke stávající podobě mediální výchovy. V této části autor popisuje možnosti využití některých konceptů v mediálně pedagogické praxi, přičemž čerpá ze své zkušenosti vyučujícího na katedře pedagogiky FF UK.